

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Commentaria Vetustissima & profundissima Super Canticvm Canticorum Salomonis Qvod Hebraice Dicitvr Sirhasirim

Wolbero <de Sancto Pantaleone>

Coloniae Agrippinae, 1630

Capvt Secvndvm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10027

Ioh. 15.

confistere nutum qui dixit, sine me nihil potestis facere, idem ipse Sponsus & rector eiusdem fatetur, veritate veritas confirmans, non quod nostra attestazione indigeat, sed vt nos ad maiorem fidem erudiat, & vt nullum in aliquo bono de sua iustitiâ præsumere doceat.

CAPVT SECVNDVM.

1. **E**go flos campi, & lilium conuallium.
2. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.
3. Sicut malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius quem desideraueram sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo.
4. Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.
5. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.
6. Leua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me.
7. Adiuro vos filia Ierusalem per capreas ceruosq; camporum, ne suscitatis neq; euigilare faciatis dilectâ quoadusq; ipsa velit.
8. Vox dilecti mei: ecce iste venit saliens in montibus, transliens colles.
9. Similis est dilectus meus caprea hinnuloq; ceruorum. En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.
10. En dilectus meus loquitur mihi, surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea & veni.
11. Iam enim hyems transijt, imber abiit & recessit.

12. Flores apparuerunt in terrâ nostrâ, temporis putationis aduenit; vox turturis audita est in terrâ nostrâ.
13. Ficus protulit grossos suos, vinee florentes dederunt odorem suum. Surge, propera amica mea, speciosa mea & veni.
14. Columba mea in foraminibus petrae, in cauernâ maceria: ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis; vox enim tua dulcis & facies tua decora.
15. Capite nobis vulpes paruulas quae demoliuntur vineas, nam vinea nostra floruit.
16. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia; donec aspiet dies & inclinentur vmbrae.
17. Reuertere: similis esto dilectum capreae aut hinnulo ceruorum super montes Bethel.

VERSVS I. SECVNDI

CAPITIS.

Ego flos Campi, & lilium conuallium. Ratio I.
RE CTE inquit, ô dilecta sentis, Cur Sponsus
 quæ omnem tuam pulchritudinem mihi ascribis, quia ego reuera flos campi & lilium conuallium vocetur.
 sum flos campi, hoc est honor & pulchritudo & ornatus totius vniuersalis Ecclesiae per totum mundū seu letissimi campi diffusæ, & diuersâ specie sanctitatis & gratiæ ex meâ germinantis & florētis donatione. Ego quoq; sum lilium conuallium, id est emūdatio, relectio & medicina humilium siue aliquo mœrore & afflictione huius mundi mei nominis causa depressorum.

Lilij quippe natura tria habet in Natura Lilij
 se de- est triplex.

se delectabilia, candorem, odorem, medicinam contra adustionem, nam quicumque in hac conualle lachrymarum spiritu humiliato & corde contrito excessus suos deflēt, infirmos se recognoscentes, & meum semper auxilium implorantes, sine dubio emundationem & candorem animæ consequentur, ac deinde odore bonæ conuersationis me inspirante & adiuuante reficientur, & contra omnia incentiua carnis, & contra adustionem affligentis & quasi incendientis mundi, opposito meæ dilectionis, & spe futuræ consolationis refrigerabuntur.

Rat. II. Alter quoque ô dilecta, ego sum flos campi, ille nimirum de quo Isaias dicit, *egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet*: Tu enim supra dixisti lectulum nostrum esse floridum, videlicet Matris meæ, ex quâ incarnari volui vterum, sed ego dico ideo illum esse floridum, quia ego flos eius, de quo flore multi alij procedunt flores, id est, gratiæ spiritualis quos memoratus Propheta enumerat, & *requiescet*, inquit, *super eum*, haud dubio, quin florem, spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Flos ergo sum Campi, terræ videlicet illius de qua dicitur, *veritas de terra orta est*; quæ ideo campus nuncupatur, quia non scabrosa, neque tortuosa, vicus, sed plana & æqualis vtpote virtute

Cur sponsus se florem campi, & liliū vocet conuallium.

Esa. 2.

Pf. 84. B. Virgo cur Campo comparetur.

altissimi in modum æquoris ab omnium morum inæqualitate complanata, quæ me florē florū id est sanctū sanctorum sine virili semine protulit; quemadmodum campus sine semine diuersorum florum & herbarum germina producit.

Liliū sum etiam Conuallium, id est candor, & odor, & salus humilitatē meę matris imitantū, & nō de merito castitatis gloriantū; nam gloriantes & pro humano tantum favore se continentes profectum non habent liliū candoris virginici, & interioris munditiæ signum, quin potius nigredine vanæ gloriæ immundi sunt ante conspectum munditiæ meæ, & ideo eorum liliū, nec sum nec dici possum. sed eorum qui me & illam imitantur, ego liliū sum per gratiæ donum, illa liliū est per exemplum, quatenus & ipsi fiant liliū per imitationem. Vnde sequitur *sicut liliū inter spinas*.

De castitatis merito cur gloriandum non sit.

VERSUS II.

Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias.

Sicut ego inquit inter Iudæos, quos exspectaui vt facerent vnā, *fecerunt autem spinas*, humilitate, mansuetudine, patientia, & multiplici virtutum gratiā effulsi, cum ipsi veluti spina contra me existentes, multis me verborum & morum aculeis pungerent, ita tu ô Ecclesia mea, sponsa mea, siue quæuis me diligens anima esse debetis inter filias

Esa. 5. Liliū inter spinas fuit Christus inter Iudæos, & est Ecclesia inter filias huius sæculi.

L 3 huius

huius sæculi, id est animas malitiã & infidelitate spinosas, humilitate & patientiã, vt cum me hoc modo fueris imitata, verè mea proberis amica, sitque veræ amicitie probatio, talis mei imitatio.

Lilium inter spinas quoque fuit B. Maria inter filias Synagogæ, & esse debet fidelis anima inter filias malitiæ.

Vel sicut mea secundum carnem Mater Maria, quæ est Lilium cãdore Virginitatis & odore sanctitatis, inter Synagogæ filias, quæ veluti spinæ eam pungebant, imponentes ei maculam infamiæ, quia non credebant Dei virtuti & potentiæ, cum humilitate & patientiã incedebat, quia Dei dispensationem per spiritum agnoscebat, & in se impleri sentiebat, quæ olim per Prophetam & post per Angelum audierat. Ita quoque eius exemplo quæcunque anima mihi amica est per fidem & dilectionem, debet inter filias quas malitiæ & impietatis corruptio genuit, humilitatem, patientiã, & honestatem seruare, & ab his propter spem futuræ remunerationis nunquam deficere.

Siue dicamus simpliciter animã, quæ se Dei amicitia vult exhibere dignam, inter prauos homines, sicut lilium inter spinas debere semper consistere, vt sicut lilium inter spinas positum, candoris & odoris sui non perdit dignitatem, sic illa inter prauos mores, fidei & patientiæ, vel alicuius concessæ sibi sanctitatis, non perdat integritatem, sed magis tolerando discat,

quia quo plus eorum peruerfitate affligitur, tanto ei maiorum virtutum merita cumulantur: nam vt dicit B. Gregorius, *quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam testis est, quia bonus non est.* Hinc B. Iob. de Iob. 30. *semetipso loquitur dicens, frater sui diaconum & socius strutionum; & Dominus ad Ezechielem, fili hominis increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas; Petrus quoque Loth vitam approbat dicens; & iustum Loth oppressum a nefandorum iniusta ac luxuriosâ conuersatione eripuit, aspectu enim & auditu iustus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam iusti iniquis operibus cruciabant.* Hinc Iohannes Pergami Ecclesiæ scribit dicens, *scio vbi habitas, vbi sedes est, sathana, & habes nomen meum, & non negasti fidem meam: Paulus quoque discipulos laudat & roborat dicens, in medio nationis prauæ & peruersæ inter quos lucetis quasi luminaria in mundo verbum vitæ continentis.*

Istis autoritatibus satis constat, quantæ sit virtutis prauos hominum mores tolerare, quando ex maiori reproborum malitia maiora electis crescunt meritorum lucra; quia scriptum est, *quandò plus Pharao populum Dei premebat, tantò plus multiplicabatur.*

Quæ autem sint filie, inter quas Ecclesia siue sancta anima sicut lilium inter spinas commorari dicitur, ex ipsâ cõparatione colligitur, quia quæ spinis comparantur, constat

Filie quæ sint inter quas Ecclesia siue sancta anima tanquam inter spinas dicitur commorari.

stat quod in aduersam partem recipiantur, quæ ideo filia nuncupantur, quia ex semine nequam peruersæ doctrinæ, siue ex malâ animi conceptione generantur, at Ecclesia siue quæuis fidelis anima, quæ Christi per fidem & operationem est Sponsa, vt lilium inter spinas esse possit, se regenti & protegenti, gratiosa laude per aliam comparationem occurrit dicens, *Sicut malus inter ligna sylvarum. &c.*

V E R S V S I I I.

Sicut malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.

Malus arbor fructifera tria habet in se vtilia, quæ applicantur Christo.

Dilectus, inquit, meus comparauit me lilium inter spinas, virtutem suam seruanti, quod quamuis mihi suo munere concefferit, tamen vt hoc fierem proprio me exemplo docuit. Quia sicut malus arbor fructifera tria in se habens vtilia quibus reficit, hoc est fructum odorem, & umbram; inter ligna sylvarum quoque, quæ vtiq; infructuosa sunt, incomparabilis habetur, ita dilectus meus fructu & odore sanctitatis, & iustitiæ & doctrinæ, atq; umbrâ protectionis suæ, quibus in se credentes reficit, docet, & defendit, inter filios, id est, Iudæos extitit, qui primo quidem filij fuerunt, & nunc esse volunt, sed non sunt, quia de eis Deus dixit, *filii*

Iudæi primo fuerunt filij, post facte sunt ligna infructuosa.

os enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me; & alibi, filij alieni nutriti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis: qui iactant se filios esse Abrahæ, sed non sunt, quia opera Abrahæ non habent, & ideo sunt ligna infructuosa, & inutilia, atque ob hoc succidenda & in ignem mittenda. Nam inter talia ligna tertio incendio capta in arbore crucis pependit, de quâ dulcissimum sui corporis & sanguinis fructum mihi profudit, quo sibi credentes quotidie reficit: ipsi autem quasi ligna syluestria, non solum nullam boni operis protulerunt fructum, sed etiam amarissimum suæ malitiæ & impietatis profuderunt succum, clamantes crucifige crucifige, & sanguis eius super nos & super filios nostros.

Esa. 1.

Pf. 7.

Ioh. 8.

Malos inter ligna Sylvarum fuit Christus in cruce.

Ioh. 19.

Matth. 17.

Sub huius ergo arboris umbrâ, hoc est noui testamēti refrigerio & defensione consolatoria, quam desiderabam multo iam tempore, in antiquis patribus magno desiderio tempora lenientis & refrigerantis gratiæ suspirantibus, iam tandem post Christi aduentum, passionem, resurrectionem, & ascensionem sedi fide inconcussa & stabili. Lex enim æstu quodam inclementiæ & inuitabilis pœnæ, quando dicebat, si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur, me diu affecerat; gratia vero talem æstum umbrâ misericordiæ & remedio pœnitentiæ mouit, sub quâ umbrâ desiderabili nō ambulau, non steteri, sed poti⁹ sedi & requieui, quia hoc

Nouum testamentum umbrâ, verus æstu comparatur. Exod. 19. 21. &c.

Cur sponsa dicatur sub umbrâ desiderabili sedisse, non steterisse aut ambulasse.

hoc pietatis decretū, ipsius Domini mei autoritate confirmatum immutabiliter tenendum suscepi.

Hæc nimirum arbor lignum est vitæ, cuius umbra est protectio diuina, quâ fundant rami illius, rami honoris & gratiæ, qui videlicet sunt diuersarum oppositiones virtutū, contra mundanarum feruores tentationum; utpote contra superbiam necessaria est humilitatis oppositio, contra iram patientiæ, contra luxuriam castitatis & continentiæ, contra contumaciam obedientiæ, contra auaritiā largitatis & misericordiæ, contra lites & contentiones pacis & concordiæ, contra inuidiam & odium dilectionis; utque breuiter comprehendamus, contra omnes certè mundi huius oblectationes & tentationes opponenda est recordatio futuræ miseris malorum, & gloriæ iustorum.

Oppositio
virtutum
contra vitia.

Umbra noui
testamenti
ad quid
salubris.

Talium nempe umbrarum effusiones, protegunt animam ab æstu carnalium suggestionum & delectationum, sub quibus quia desiderabam sedi, hoc est requieui, quoniam quidem gratum & salubre in eis protegentis gratiæ refrigerium inueni.

Et fructus eius, haud dubium quoniam illius mali, id est Christi, sponsi, & Domini mei, dulcis gutturi meo, quia utilitas & suauitas præceptorū eius, dulcis & placens est palato cordis mei, & capacitati mentis meæ. Siue fructus huius mali pendentis in arbore crucis dulcis est gutturi suo.

Quomodo
intelligen-
dum quod
sponsa
dicat fructū
mali inter
ligna silua-
rum esse
dulcem gut-
turi suo.

meo, quia corporis & sanguinis Christi perceptio, dulcedinem & sanitatem infundit pectori meo, & ipsa planè est perfecta corporis & animæ meæ resectio.

Aliter quoque filij inter quos dicitur sponsus commorari, sicut malus inter ligna siluarum accipiuntur electi qui filij Dei nuncupatiuè dicuntur propter obseruantiam mandatorum eius, pro quibus æternæ vitæ hæreditatem ab ipso patre suo cælesti consequentur, inter quos Christus velut malus inter ligna siluarum moratur, quia sicut malus omnia ligna siluarum pulchritudine & fructuum odore & suauitate præcellit, ita Christus omnes sanctos virtutum decore, & doctrinæ dulcedine antecedit, sicut de ipso scriptum est, *Speciosus formâ præ filiis hominum, diffusa est gratia in labijs tuis, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis.*

Alia Para-
graphi tertij
Capituli
huius secun-
di explica-
tio, qui in-
telligantur
per filios
inter quos
dicitur
sponsus
commorari,
sicut malus
inter ligna
siluarum.

Sub cuius umbra sedet Ecclesia, quia siue sacramentorum, siue mandatorum, siue donorum, illius rami per totam mundi latitudinem diffusis, mirabiliter protegitur & consolatur ab omni æstu tristiæ & perturbationis, secunda & immobilis permanens, per spem futuræ retributionis. Cuius fructus dulcis est gutturi eius, quia omnia eloquiorū eius mistica, sacramentorumque venerabilia instituta, quæ ex occultâ diuinitatis suæ protulit sapientiâ, dulcia & grata sunt menti ea deuotè complectenti & veneranti,

Connexio
paraphrasi
huius cum
priori.

ranti, propter eam quæ inde ei confertur salutem, sine fine vegetantem & reficientem.

Quem verò effectum huius fructus dulcedo & suauitas habeat, quid sublimius & perfectius pariat subdendo manifestat.

VERSUS IV.

Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.

Effectus Introductionis huius processit ex causa benè placētis & ideo magno mentis studio suscepti fructus, quia quo plus Dei præcepta appetuntur, tanto amplius ad maiora semper appetenda, amore diuino intromittuntur. Fructū quidem illum qui profluxit, & adhuc profuit de illâ gloriosâ & excellentissimâ arbore Domino Iesu Christo non omnes æqualiter accipiunt: quia alius istum, alius illum, iuxta quod sapit & diligit accipit.

Isti enim magis sapit & placet virtus patientiæ, illi obedientiæ; isti humilitatis, illi continentiæ; istum magis oblectat sedulitas orationis, illum lectionis ieiuniorū; & in toto virtutum gratiarum diuino munere comparant species.

Est autem quoddam quasi singulare & quasi seorsum in quodâ secreto consistens repositoriū, quod cella nuncupatur, præ sui quadâ angustia, eo quod paucos in suos admittat recessus, vbi est illius fructus dulcedo & suauitas recondita, quæ *latificat cor hominis*, & omnē vitiorū excoquit humorem, Euangelicum

videlicet præceptū de charitatis vtilitate. Quod vini nomine rectè appellatur, quia sicut vinum se purgando, omnem à se reijcit pestiferum, & suo naturali colore omnem noxium excoquit humorē, ita charitatis præceptum, omnem à corde vitiorum fugat pestem, & omnes animi expellit passiones, quia nemo potest & charitatem habere, & malus esse, atque ideo huius plena intelligentia merito nuncupatur cella vinaria.

Illi ergo qui sub illius salutiferæ arboris ramis delectantur requiescere & dulcissimum sanctitatis fructū sine fastidio colligere, ad hanc quandoq; perfectionem peruenient, vt sine obstaculo cellam vinariam intrent, quia non est eis hæc via angusta, quibus occlusa funditus est mundanæ voluptatis via, lata & spatiosa. Angusta enim est huius præcepti via, quia difficilis videtur multis & laboriosa cum dicitur, *diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.*

Sed quia à multis Sanctis legimus obseruatum, non est difficile hoc præceptum nisi his, qui nondū perfectè gustauerunt dulcedinem fructuum, id est, mandatorum diuinorum. Hæc est ergo cella vinaria perfectis, & angustam viam liberè intrantibus, suauiter sapiens, & ob hoc perceptibilis diuini præcepti intelligentia de charitatis excellentia.

Verum quia ipsa charitas in diuersa respicit, necessarius est in eâ

M ordo

Præceptum
Euangelicū
de charitate
vino cō-
paratur &
quare.

Angusta via
quæ sit.

Matth. 5.

Fructus spiritalis in-
æqualiter à
nobis parti-
cipantur.

Cella quid
sit; & quid
per eam
significetur.

103.

Ordo in cha-
ritate tri-
plex est.

ordo attendendus, vt scire possit
quo loco sit ponendus, quiuis affe-
ctus, & quis prior, quis posterior
accipiendus. Vnde cum præmisisset
*introduxit me Rex in Cellam vinar-
riam, subdit, & ordinavit in me chari-
tatem.* Iste enim est ordo sanctæ di-
lectionis, vt primo Deum, deinde
proximum, postremo & ipsum ini-
micum diligamus. Necessarius
nempe est ordo iste, quia impossi-
bile est vt quis diligat proximū, vel
quod difficilius est inimicum, nisi
diligat Deum, dum istorum dile-
ctionis causa sit dilectio Dei, fiatq;
hoc modo possibile quod fuit impos-
sibile. Quod enim necesse est
esse, impossibile est nō esse, & quod
necesse est non esse impossibile est
esse. Est autē necesse esse amorē Dei
vbi est amor proximi, quia nemo
diligat proximū propter Deum, nisi
diligat Deū: necesse est autē nō esse
amorē Dei, vbi non est amor proximi,
iuxta Iohannis vocē, quia *qui nō
diligat fratrem suum quem vidit, Deum
quem non videt, quomodo potest diligere.*
Non verò semper necesse est nō esse
amorem Dei, vbi non est amor ini-
mici, quia potest contingere vt dili-
gens Deum, non habeat inimicum
quem diligat propter Deum: si au-
tem habet, tum necesse est non esse
amorem Dei, vbi non est amor ini-
mici, quia probat se non diligere
Deum, qui non vult diligere ini-
micum propter Deum.

Ad dilectio-
nem proxi-
mi necesse

Videtur ergo ordo iste, vt dictū
est, esse necessarius, quando decer-

nitur impossibilem esse dilectionē
proximi, nisi præcedat dilectio Dei,
secundum illum tamen amorē qui
est secundū Deum, non qui secundū
sæculū. Amor quippe sæculi est
absq̄ue amorē Dei, quia ille secundum
carnem, iste secundū spiritum.

Est autem duplex modus dile-
ctionis secundum carnem, vnus qui
omnino contra Deum est, sicut est
malorum pro iniquitatis commu-
nitione inuicem se diligentium, alter
verò qui non est contra Deum sicut
est parentum, cognatorum, & ami-
corū, cui tamen amor præponen-
dus est semper amor Dei & propter
Deum amor cuiusq̄ue proximi. Sed
primus modus secundum carnem
omnino à præsentī alienus est, loco,
quia inordinatus est totus Deoq̄ue
contrarius. Alter verò qui non est
contra Deum, à præsentī non ab-
horret loco, si tamen sit ordinatus,
quia si plus in eo diligitur homo
quam Deus tunc est inordinatus.

Potest autem non absurdè acci-
pi, vt dicamus geminum esse ordi-
nem charitas, vnum in Deo, alterū
in proximo: scriptum est enim, De-
us charitas est: in hac autem chari-
tate quæ Deus est, ordinem debet
discere, scire, & intelligere Ecclesia,
siue quælibet sancta anima vt pri-
mo loco dicat Patrem quasi vocē,
secundum filium quasi ex voce
verbum, tertio Spiritum Sanctum
quasi ex voce & verbo procedentē
rationē. Non autem eo sensu dicat,
quasi aliquis sit gradus in Trinitate,
quod

rio præce-
dere debet
dilectio Dei

Dilectio se-
cundū carnē
duplex est.

1. Ioh. 4.

In sancta Trī-
nitate gra-
du s non est

quod impium est dicere, sed vt charitatem illam, id est Deum, quę debet diligere ex toto corde, totā animā, totā virtute, vnum idemque in substantiā, distinguat in personis isto ordine vocabulorum.

Dilectio Dei quo ordine distinguitur.

Ipsa verò dilectio hoc ordine distinguitur, vt primo toto corde, deinde totā animā, postremò totā virtute Deus diligatur, toto corde diligatur credendo, totā animā confitendo, totā virtute operando.

In proximi verò dilectione per singula præcepta legalia, quę sequuntur, charitas ordinatur: nam nō aduulteri, non homicidium facere, non falsum testimonium dicere, honorare Patrem & Matrem, &c. per ordinem Decalogi, ordinata suo quęq; loco charitas est. Quo

Ordo dilectionis proximi.

modo etiam vel quo affectu, diuersæ in Ecclesiā personæ diligere debent, charitas ordinatur, quia alio ordine diligere debet fidelis amicus, alio ordine charissimus filius, alio ordine parentes, alio ordine frater germanus, alio ordine coniunx, alio ordine à Domino seruus, alio ordine à seruo Dominus, alio peregrinus, alio agnitus, alio Sacerdos, alio propinquus & proximus. Nam largiri necessaria egentibus, visitare infirmos, vel carceri mancipatis, consolari indigentes, & iniusto iudicio oppressus, sepelire mortuos, corrigere prauè agentes, adiuuare in aliquo labore fratres, erudire minus scientes, vel si qua alia vtilitati proximorum sunt necessaria impē-

Officia charitatis.

dere, omnia profecto sunt ordinabilia sanctæ charitatis officia.

Meritò ergo mens sancta à Rege Sponsoque suo in cellam introducitur vinariam, hoc est diuinorum præceptorum intelligentiam, quando dulcedine gratiæ ipsius debriata intelligit tam multipliciter ordinatam impendendæ charitatis diligentiam. Vnde cum tantā huius vini inebriantis fortitudine affecta est, vt ab omni mundanā delectatione quasi insensibilis remaneat, & pro immenso taliter ordinatæ charitatis desiderio, non tantum obstupescat, sed etiā languescat, quoddā sibi solatiū huius languoris efflagitans subsequitur dicens. *fulcite me floribus.*

VERSVS V.

Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo.

QUID sunt flores, nisi animæ boni operis primordia proferentes, & cœlesti desiderio redolere incipientes? quid verò sunt mala nisi animæ de inijs bonorum operum diuinæ gratiæ nutrimento perfectionem iam tenentes, quasi de floribus ad fructum proficientes? Quæ ergo amore diuino languet, quær it fulciri floribus, stipari malis, quia cum nondum eum quę tam ordinatè toto corde, totā anima: totā virtute, hoc est fide, cōfessione, operatione diligit, videre sicuti est nō præualet, magna ei tamē consolatio est, quod proximorum nunc inchoantium, nunc perfectorum pijs prouectibus lætatur.

Quid per flores & mala intelligatur, quibus sponsa petit fulciri pro solatio contra languorem ex immensa charitate prouenientem.

M 2

Habet

Maiores &
minores ha-
bet Ecclesia.

Habet enim sancta Ecclesia quosdam in se minores quos erudiat verbo & exemplo, ut sint quasi flores primitias sanctitatis arripientes: habet etiam quosdam maiores à quibus erudiat, & quorum doctrinis & exemplis quotidie edificetur, qui sunt quasi mala maturitate iam & perfectione bonorum operum complacentes. Tales ergo scilicet & minores & maiores huiusmodi studio pietatis succrescentes valde sanctam Ecclesiam consolantur, quæ certè cum magnâ lætitiâ cordis videt, hoc suos filios paruos & magnos, rudes & perfectos diligere quod ipsa vehementer diligit, & hæc magna est languoris sui consolatio, in huius peregrinationis exilio, ad hoc eos secum ex desiderio tendere, ad quod se credit quandoque ex præmio peruenire.

Hoc etiam modo quilibet sanctus, qui amore Dei languet potest dicere, *fulcite me floribus, stipate me malis*, quando magnû huiusmodi languoris æstimat remedium, quod videt in bono opere suorum, quos in Deo diligit, profectum proximorum, horum quidem ad pia studia pullulantium, illorum verò in ipsis studijs fructificantium. Nonne ille qui tali amore languebat ut diceret, *cupio dissolui & esse cum Christo*, proximorum tamen utilitatem desiderabat dicens, *manere autem in carne necessarium propter vos?* Quorû profectum videre pro magnâ interim reputat consolatione, quando Dei

Philip. I.

faciem quem tantopere desiderat videre, perfectè præualet comprehendere, licet valde cupiat dissolui & cum Christo esse nūquid iste qui diuino amoræ languebat, hoc quod amabat, quandoque consequi non posse timebat? minime; sed hoc dispensatione Dei fiebat, ut huius præmij dilatio maior virtutum fieret exercitatio, amplior quoque pro eorû quos diligebat utilitate, laboris remuneratio. Nam qui dissolui cupiebat, utique de præmio certus erat, sicut ipse alibi dicit, *scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis.*

2. Cor. 5.

Quocirca dilationis huius pœnam leuius ferebat, quia eos quos diligebat ad idem præmium percipiendum secum tendere gaudebat.

Vnde quibusdam suis discipulis consolatoria mittit verba dicens, *gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratiâ Dei quæ data est vobis in Christo Iesu, quia in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo & in omni scientiâ, sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis, ita ut nihil desit vobis in ullâ gratiâ, expectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi.* Ecce qui dissolui & cum Christo esse cupiebat, quantum gaudebat, & gratias agebat, quod quia hoc nondum consequi poterat, filiorum tamen quos in Christo genuerat profectibus valde huius dilationis incommodum releuabat.

1. Cor. I.

Alio

Ecclesia per fidem filiorum uiuatur. per floribus, per operationem uero stipatur malis.

Alio quoque modo utilitatem & profectum, filiorum Ecclesia desiderat per fidem & operationem, ut tunc dicatur *fulciri floribus*, quando ornatur credentium fide, quae est religionis exordium, & quasi primo exurgens flos sanctitatis. Sed quia *fides sine operibus mortua est*, *stipari dicitur malis*, quando ipsorum credentium multipliciter fructificantium pijs gaudet operibus quasi maturis iam fructibus.

Hebr. II.

Iacobi. 2.

Cumque haec duo ita sibi iungantur, ut altera sine altera utilis esse non possit, scriptum est enim, quia sine fide impossibile est quatenus Deo placere, *fides autem si non habeat opera, mortua est in semetipsa*, magna certe consolatio languentis in amore Dei animae, quando uidet proximos, proficere fide & operatione.

Verum quoniam haec sponsa Christi, quae amore illo tam magnifice, ut diximus, ordinato debilis & languida efficitur, non solum profectu & utilitate proximorum consolatur, uerum etiam re praesentium bonorum & spe futurorum subleuatur, subiungit dicens, *laeva eius sub capite meo*.

VERSUS VI.

Laeva eius sub Capite meo, & dextera eius amplexabitur me.

Per laeuam bona temporalia, per dexteram bona aeternalia significantur.

LAeva Christi, id est sinistra, sunt bona temporalia, dextera uero eius bona aeternalia, quaedam autem bona temporalia in hoc mundo pro expectatione futurorum bo-

norum Deus suis concedit electis, ut dum eius praesentia munera suscipiunt, ardentius & securius ad aeterna appetenda praeparantur.

Sed *laeva Christi sub capite eius est*, quia haec ipsa temporalia bona summi amoris intentione premit, ut haec quasi inferiora aspiciat, & aeterna bona semper superiora attendat. Sub capite enim, id est, sub mente, non supra debent omnia haec temporalia esse, uidelicet ut nunquam ista amoris diuino praeponat, sed ita eis utatur, ut non ad uoluptatem, sed ad necessitatem potius rationabili mentis aequitate moderetur, & ea magis semper quae supra mentem esse debent, amando & suspirando miretur. *Haec est enim dextera eius quae eum amplexetur*, uidelicet bona illa perennia, quae eum adepta fuerit, securam beatitudine & beatam securitate requiescere possit.

Laeva sponsae cur dicatur esse sub capite sponsae.

Cur dextera sponsae dicatur sponsam amplexari.

Dicit ergo, *laeva eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me*, quia omnia quae in creaturis ad meam ordinauit utilitatem, habebam in cogitatione pro gratiarum actione, ea uero propter quae haec mihi ad tempus praestita sunt, totam mentis deuotione, ut pote aeternaliter mecum mansura, diligere & optare studebo.

Sive laeva eius sub capite meo, quia quod natus & passus est, quod resurrexit & in caelum ascendit, in memoria mea erunt, & *dextera illius amplexabitur me*, quia istorum memoria ad futurae resurrectionis &

Per laeuam passio Christi, per dexteram resurrectio naturalis figuratur.

gloriæ insignia me animabit diligēda & appetenda.

Siue sinistra Dei est eius in hoc sæculo, parua quædam cognitio, dextera verò illius, post hanc vitam plenaria & vera ipsius cognitio; sed sinistra sub capite nostro est, dextera verò illius amplexabitur nos, quia videmus

1. Cor. 13.

Per læuam cognitio Dei imperfecta in hac vita per dexteram perfecta in altera vita intelligitur.

1. Cor. 2.

Esā. 64.

nunc quidem per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Sinistra enim sub capite est, quia conceditur nobis in hac vitâ aliquid de Deo cogitare & mente videre, dextera verò illius amplexabitur nos, quia in futurâ vitâ, tantâ nos sui complebit & circumdabit visione, vt quale hoc sit, nec oculus videre, nec auris audire, nec in cor hominis possit ascendere.

Hæc ergo in sponsâ ordinantis gratiæ dignatione charitas ordinata capiti læuâ supponit, & dexterâ suâ eam amplexatur, vt omnibus temporalibus donis secundo loco positis, principaliter in æternæ vitæ desiderio requiescat, sitque hoc modo præsentiam concessio, etiam futurorum certitudo, mentis in amore Dei debilis & languidæ consolatior.

Et vos dilectæ Christo sorores, quæ mundum contemnendo amore Dei languetis, tale signum huiusmodi dilectionis dare debetis, vt fulcitæ sitis floribus credendo, stipatæ malis operando. Læua Christi sit sub capite vestro, & dextera illius amplexetur vos, vt temporalia bona à Deo vobis aliquo modo concessa, quasi inferiora, æterna verò quasi superiora sæper attendatis. *Longitudo quippe dierum in dextera eius, in sinistra eius diuitiæ & gloria, quia in hac præsentī vitâ nonnunquam concedit electis suis diuitias bonitatis suæ prægustare, in futurâ verò vitâ æternaliter sine fine possidere. Delectationes in dextera eius sunt vsq; in finem, quas profectò adipisci potestis, si in eius amore ita languetis, vt in eo firmæ ac stabilis vsque in finem perseueretis. Dextera nempe eius amplexabitur vos, quia non ex parte vt nunc, sed integram & perfectâ sui dabit cognitionem, & pro breui & transitorio labore, concedet vobis requiem & vitam & longitudinem dierum in sæculum sæculi. Amen.*

Parænesis ad Virgines sacras dum conclusionē libri primi operis huius.

Prou. 3.

Ps. 15.